

Соколёнок

2/2020

март – апрель

Ипази

КЪЮБ ВАЗЛИК САБАН БИЦИДАРИЗ АДАБГЪУРАЙИ ДАГЪУСТАН РЕСПУБЛИКАЙИН ЖУРНАЛ

Абдуллагъ АБДУРЯГЪМАНОВ

Дадайиз кунц!

УкІу завуз удубчІвна ригъ,
Аку дапІну уьмрин ишигъ.
Уву вува, жил'ин йиз ригъ,
Йиз гирами, аьзиз дада.

ИнчІлу сурат мапІан пашман,
Дюн'я мучІу шулу узуз.
Ккуни дада, уьмрин дарман,
Чара апІин гьарган гъзуз.

Эгер уву ярхла духъну,
Кам гъабхъиш яв кІван манишин,
Гъванси йиз юкІв мухригъ абхъру,
Миркк гъивубси дубхъну сирина.

Уву туву аку уьмур
Кюкдин багъдиз илтІибкІназуз.
Йигъар, узуз ширин нурлу,
Итну аза кунцІнагъ увуз.

Кюкйирин Юсуф Базутаев Кунці хьади увуз дуфназа.

Кюкйирин кунці хьади увуз дуфназа,
Му кунці кьабул аплин узхьан, дишагъли.
Кюкйирихъди кунцінаъ узу ивназа
Йиз ківан вартан марци гьиссар, дишагъли.

Йиз дадаин кьаби ва гюрчег хилар,
Учвуъ назук кунці ивраза кюкйирин.
Уву, дада, вува уьмрин хьадукар –
Сифте увуз кунці тувраза кюкйирин.

Кьабул аплин узхьан кюкйир, йиз ккунир,
Гюрчег'валихьна арцунза йиз улар.
Хьахьраза яв хабахъ, ахьраза униъ
Дугъри улар айи кюкйирин цабар.

Йиз хилар'ан бисай кунці гъи, аьзиз чйир,
Ичв манишин айи юквар ишри шад.
Рази псинчлар, йиз хьадукран чархачйир,
Уьмриъ тамам ибши гьарсаб ичв мурад.

Кюкйирин кунці хьади увуз дуфназа,
Му кунці кьабул аплин узхьан, дишагъли.
Кюкйирихъди кунціаъ узу ивназа
Йиз ківан вартан марци гьиссар, дишагъли.

Ражаб РАЖАБОВ

*Хив райондин радиовещаниеийн
корреспондент – тешкилатчи*

УЧИТЕЛЬ ВА ШАИР

Учитель ва шаир! Мурар кьубибра гьюрматлу ччвурар ву, дурари сабди саб кьувватлу апТура...

Ибрагьим Шагьмардановди гьеле 1939-пи йисан учителвалин гьюрматлу пише хли гьибисну. Гьаддихъанмина магъа 32 йис дубшна. Гьаму йисари Ибрагьимди вари чан аьгьювалар, удукьувалар, девлетлу тажруба аьхю шулайи наслиз дурумлу аьгьювалар ва тербия тувбаз харж гьапТу. И. Шагьмардановди тербия туву дагьлуйирин баярикан ихъ гележег балгру пишеклар ва работникар арайиз дуфна...

«Октябрин акв» газет, 1970 йис.

Шамил КЪАЗИЕВ,

Дагъучпедгиздин редактор, шаир

**БАГЪРИ ЧІАЛНАН ХАЗНА
АБГЬЮ ШАИР**

Инсаниятдин тарихназ ацТу томартІан кьиматлу гьахьи бицІи китабар аьгья. Дицдар китабарихъ заан художествойин устадвалиинди саб девир, думу деврин халкъ, халкъдин фикир, умуд, дерд, бахт атІагну шулу. Ваъ, аьхювалихъ адар гьаму китабдин кьиматлувал.

Табасаран шаир Ибрагьим Шагьмардановдиз багъри чІалнан хазна ужуди аьгья. Дугъу, думу кьянъяатлуди харж апТури, чан эсерарихъ ихъ девир, ихъ тарих атІабгура. Гьарсаб деврихъ чан бахт, чан дерд, чан умуд, чан девлет а. Гьарсаб деврихъ инсан бахтлу хьуз дупну яратмиш гьахьну. Амма гьарсар касдин кІваъ айибактанан уьлчмера сабсиб шулдар. Сари думу заан гьуллигънаъ, девлетнаъ абгуру, сариз думу намуслу зегьметнаъ бихъуру, сар чан халкъдин гьуллигънаъ шулу, сар чан нефснан лукІди гьузру. Ибрагьим Шагьмардановдин бахтанан уьлчме асасуб ву. Думу чан уьмрикан, чан бахтанакан гьамци пуз лайикъ гьахьну.

Узу гизаф бахтлу вуза, йиз Ватан,
Увуз узу герек хьуп'ин пис йигъан;
Йиз ифира кади хьуп'ин яв ругдик,
Узура яв кьисматнаъ хьуп'ин шерик...

*«ГвачІиндин рякъ» китабдиан,
Мягьячгъала, 1986 йис.*

Бун'ямин БАГЪДАЕВ,

журналист, публицист

**ТАЖРУБАЛУ МЯЛИМ ВА ШАИР –
ФРОНТОВИК**

*Ибрагьим Шагьмардановдин 90 йисаз
тялукъ вуди*

И. Шагьмардовдин поэзия чан тематикайинди, художествойин хусуси лишнариинди, чІалниинди халкъдин поэзияйиз багахъ ву. Дугъан чІал укТу завси ачухъуб, Чирагъ нирси дичІвлуб, тІавус гьушси гьорчегуб, хъа шигъарин цІарар дерккучІимрин рангарси хъпалгдар, бен-

дар, халкъдин мяълийрси, чпин хусуси мукъмар айидар ву. Гъаддиз чпин уьмрин вари терефар атІагурайи Ибрагъим Шагъмардановдин поэзияйиъ неинки халкъдин уьмур, къисмат, умудар, фагъум, гъисс, акъъюл-гъир'ят, хъа гъацара табасаран халкъдин рюгъ рябкъюру...

Къалухъ Мирзайин ччвур агъдру табасаран кас дихъуб читин ву. Амма дугъан ччвур арайиз адабгъу, дугъан ирс, ахтармиш дапІну, гъийин девриз багъиш гъапІу кас фуж вуш, агъдрударра а. Думу кас Ибрагъим Шагъмарданов ву...

«Уъзденадин женг» кІуру поэмадин аьхириъ шаири Къ. Мирзайикан гъамци дибикІна:

Игитар зат йихрудар дар.

Чан халкъдихъди гъузру мургар.

Игитвал лазим гъабхъиган, чан ифдин цІадал гъайиф дарапІу, намуслу зегмет зигрушваъ амкІ адапІури гъилиху И. Шагъмардановра, йиз фикриан, гъадму гафариз лайикъ ву»...

«Табасарандин нурар» газет, №38, 2005 йис.

**Шагъвелед ШАГЪМАРДАНОВ,
Дагъустандин писателарин Союздин
табасаран секцияйин руководитель
«ВАРЖБАН ЙИТИМ ВУ ЮРД
АДРУР...»**

Ибрагъим Шагъмардановдин 90 йисаз

Гъякыкъатдиъра, жвуван ватан, жвуван юрд адру кас, думу фукъан адлур ва гъюрматлур гъашишра, саб вахтналан марцци кІваълан гъягъиди. Гъаз гъапиш думу кІваин гъитрайир ва уърхюрайир гъадму багъри жилиин яшамиш шулайи

мургар ву. Хъа мургар гъадму вая жара ватандин вая юрдан диб ву. Гъар фици ччивариинди мюгъкам вуш, ватанра чахъ юкІв убгурайи, вафалу веледариинди къувватлу ву.

Чан цци бабкан духъну 90 йис къайд апІурайи табасаран шаир Ибрагъим Шагъмардановдизра чан ватан, чан юрд а, ва гъаддиинди думу къувватлур ва, бахтлур. Дугъан гъаддин гъякънаан чан «Ватандиз гъурбан» кІуру шиъриъ гъякълудира дибикІна:

Дада адруриз – йитим кІур,
Варжбан йитим ву юрд адрур.
Даришси кас, чан юрд агъдрур –
Багъри ватандиз гъурбан...

«Пнази» журнал, № 5, 2005 йис.

**Сувайнат КЮРЕБЕГОВА,
«Дагъустан дишагъли» журналин
редактор, шаир**

**«ГЪЮДРАН БУЛАГЪ» –
ПОЭЗИЯЙИН БУЛАГЪ**

Ибрагъим Шагъмардановдин 100 йисаз

Узуз йиз уьмриъ жюрбежюр булагъариан убхъуб къисмат гъабхъунзуз. Гъарсаб булагъдин штун тІяаьм гъира кІваин илмийиз, амма сар шликІа, фулану булагъдин штуз къимат тувуб тІалаб гъапиш, узхъан инанмиш' валиинди жаваб тувуз дархъубра мумкин ву, фицики булагъдин штун ширинвализ гъациб аьламатнан сир, аки, думу ашкар апІбан бадали, саб къадар уьмрин рякъ ккадапІну ккунду.

Сабпи ражну узу Ибрагъим Шагъмардановдин поэзияйин булагъдиина гъюруган, живан инсан вуйза, гъаддиз, мигариинди дид'ан марцци гъамгсиб шид убхъури гъахънушра, булагъдин даимлугъ уьмрин, сивариъ атІабгнайи дидин мяълийин, штун деринвалин ва дадлувалин тамамди гъаври гъахъундайза. Бахтнаанси, чан юкІв филавуш гирами гъабхъи йишвахъна хътаркуб инсандиз хас ву. Гъаци шаир Ибрагъим Шагъмардановдин поэзияйин булагъдиккна хътаркуб узузра къисмат гъабхъунзуз...

«Дагъустан дишагъли» журнал, № 3, 2015 йис.

БАБАМИ ШИКИЛ ЦЕБРАГЫМ ШАГЪМАРДАНОВ

Мина бабаз чан хтул Асландиз гъаранган парчдин члукларикан уьглюг бирхуз ккун гъабхьи. Дугъу фикир апIурайи: «БицIи Аслан, цIару уьглюг алабхьиган, гъяклар кайи бицIи тIилин пьгъливанси рькъиди ва дугъу хизан шад апIиди».

Мина бабу парчйир айи сундух тIапIру. Дидин кIанаъ илдижнайи цIиларигъ дугъаз беневш мавдин кюгъне кисе бихъуру. Думу тIапIиган, фу лигарва – дидиъ шубуб пIипIнан дебержнайи кагъаз айи. Думу ачмиш дапIну, лигуруш, дугъаз эскер палтар али чан жилирин шикил рькъьюру.

Дугъ'ан, чазра хабар адарди, «Йиз Муррад!» – дупну, чIигъ утIубчвуру. Дугъу шикил айи хил мухриина гъабхуру. Уларилан саб-сабдихъди нивгъар алдахъуз хъюгъру. Ва думу сабпну гъаз-вуш машнаан цалси лизи гъахьи ва... жилина алдаку.

***

Дадайин багахъ дуснайи Аслан, баб кIваин духъну, дугъахъ лицури, гъятдизди удучIвуру. «Баб, я баб!..» – кIури, дихар дапIну, баб дидрихъу бицIир хъана хулаз дадайихъна гъюру ва пашманвал кадиси кIуру:

– Дада, баб амдар.

– Дихар мапІан, думу учв гъиди, – жаваб тувру дадайи.

Анжагъ Асландихъан баб гъюбаз ккилигури гъузуз гъабхъдар – думу хуларигъ лицуз хъюгъру. Явашди улхъан хулан раккнаригъ йишв гъяпІу думу, шад духъну, хулазди архъру ва, «баб!» дупну, дахънайи баб’ин алархъуру.

– Яваш, сикин дийигъ... – дупну, жиликканси бабан сес шулу.

Бай, мюгътал духъну, дийигъуру.

– Баб, я баб! – кІури, хутли бабаз дихар апІуб давам апІуру, амма сарун бабан сес текрар гъабхъдар. Ишуб кубчІву Асланди дадайиз гъарай апІуру. Балин ишбан сес кубкІу дада гъялакди хъуркъру. Лигуруш – бай ишура, баб жилин дахъна, сундхиъ айи парчйир жил’ин дахъна...

Мюгътал гъахъи швушву бабаз дихар гъапІу. КІваан гъюрайи жюрбежюр хиялари дугъан сеснак гъал кипрайи. Бабу шубубпи дихназ «гъай» гъапнийи. Швушв баб’ин алархъуру ва, дугъан мухриъ кІул ивну, ишуз хъюгъру.

Баб ачухъ гъахъи. Швушван кІуллан хил алдатури, дугъу гъапи:

– Мишан, Хадижат, мишан, йиз швушв, узуз фукІара гъабхъундар.

– Увуз фу гъабхъну?

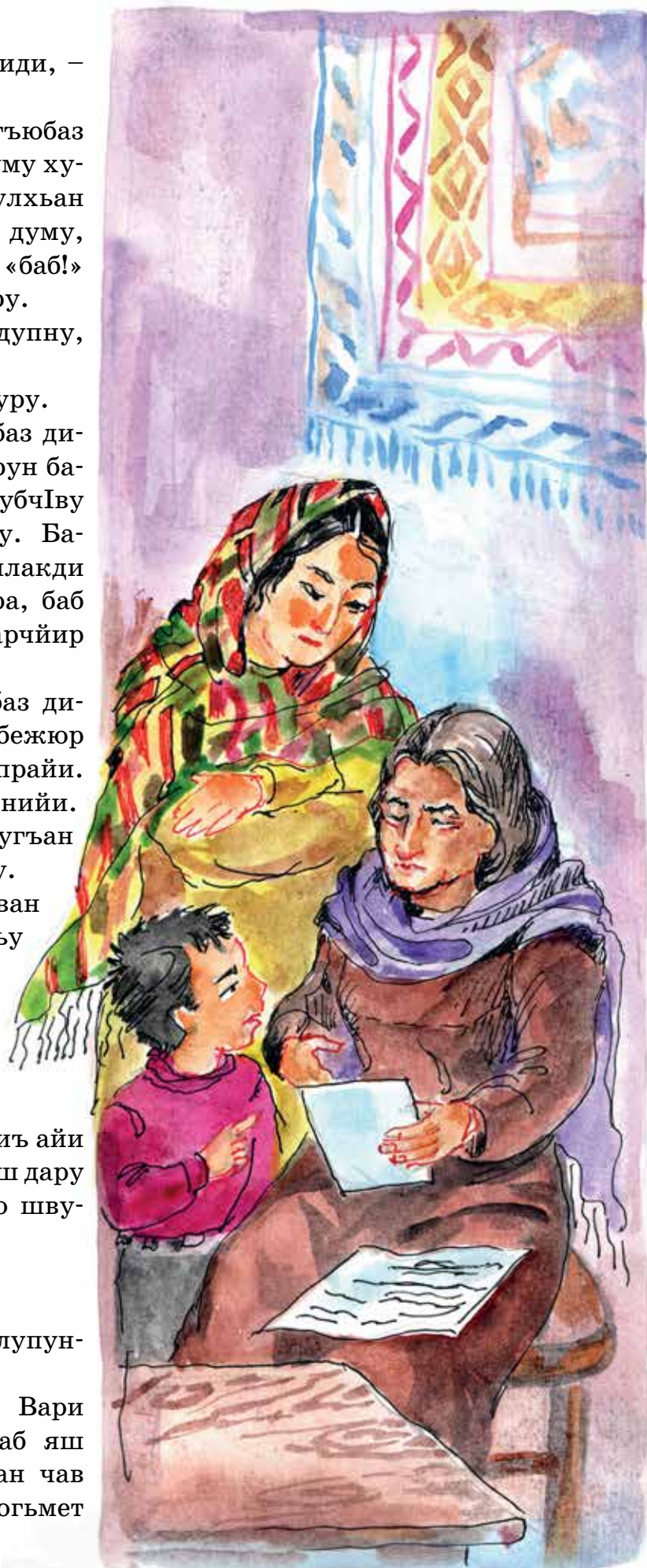
– ФукІа, – дупну, бабу чан хлиъ айи шикил улупуру. Муганайиз таниш дару эскер палтар али сурат гъябкъю швушву тяжубдиси гъерху:

– Я баб, му фуж ву?

– Мурад... Рягъматлу ичв аба.

– Думу учуз гъамусдиз гъаз улупундарва?

– Гъай... инсан даринхъа? Вари кІваин гъубзурдар, иллагъки саб яш гъабхъиган... – дугъан гафариан чав чаз туврайи саб фициб-вуш тюгъмет ебхъурайи.

***

Гъяятдиан машиндин сес шулу. Хадижат гъялакди айвандихъна удучІвурӯ. Мурадди, дугъан жилири, гъяятдиъ машар-хилар жикІурайи. Дугъу Мураддиз зарафат кадиси гъапи:

– Мурад, ихъ хулаз Мурад аба дуфна.

– Фуж Мурад аба? – гьерху дугъу гъялакди.

– Ихъ Мурад аба.

– Зарафат вуйиз, кІури, фу вушра кІуб, лазим гъюрдар. Дидизра чан къадар, къайда айиб ву.

– Зарафат дариз, гъякъикъат вуйиз, – дупну, Хадижат хулазди гъягъюру.

Хулаз гъафи Мураддиз Хадижатди шикил улупуру. Мурадди шикил хлиз гъадабгъуру ва дикъатлуди лигуру.

– Дада, му шлинуб ву?

– Учв адашин, жан бай.

Мурад дадаин жавабниин мюгътал гъахъи ва дерин фикрарикк ккахъу. Дадаи, къюбпи суал гюзлемиш дарапІди, тяжуб духънайи бализ адашдин шикил бихъбакан ктибту ва дугъахъна шубуб пІипІнан адашдин кагъаз гъачІабкку. Бали адашдин кагъаз адахъну урхуру.

«Фронтдиан кагъаз.

Гирами вуйи Мина! Увуз, ихъ хизандиз, мирас-варисдиз ва гъуландариз кІван марцци саламар гъаъраза. Узу сагъ ва саламат вуза.

Гъюрматлу Мина, ихъ хулан, хизандин гъайгъу зиг. Ихъ хутІилра убз. Малариз алафра, хизандиз уълра шулу. Колхоздин ляхнихъан ярхла махъан. Зегъметнан йигъ – уъмрин абур, зегъметнан девлет – уъмрин берекет ву. Учвузра думукъан рягъятди даруб, аьгъязуз. Вари читинвалар вахтнандар ву.

Фронтдикан гьерхиш, улихъна гъягъюрача. Душмандин гуж дьобгъна. Гъи Днепр нирихъ женг гъабхурача. Дяви дайиш, гизаф гюрчег йигъ ву гъи. Ригъра ал. Дидиз багахъ дубхъну,

пІямпІюгъи мяълира кІура. Му гюрчег'вал вахтнуб ву... Думу гъаргандинуб хъпан бадали йиз женгнан дустар гъар саб дакъикъайиъ дяви гъабхуз гъязур ву. Гъацдар йигъарра гъиди: ригъра гъаммишан зав'ин хъиди, дидин багахъ пІямпІюгъра, ихъ ибарихъ дидин хуш нагъмара – вари шиди. Гъалибвал ихъ терефнаъ а.

Гъаму кагъзиъ йиз шикилра а. Гюрчегди гъабхъундар. Хъа шуз узура думукъан мутму дарзаки.

Сагъул. Мурад».

Кагъзин исихъ дидикІнайи йис ва ваз Мурадди улариинди урхуру.

***

...Жилир дявдиз гъягъруган, Мина гъямилади айи. Дугъан аьхиримжи гафар Минайин гъи гъапидарси кІваин илми: «...Эгер увуз бай гъахъиш, дугъ'ин ихъ аьхю абайин ччвур илив, Султан. Гъит, ихъ абайин рюгъ шад ибшри. Думу ихъ наслин ад ва абур ву. Хъа риш гъахъиш, – Зоя. Му ччвурра узуз гизаф багъалу ва гъюрматлу ччвур вузуз. Зоя Смирнова, йиз сарпи мялим. Думу узуз сифте гъарф, аьхю урус халкъдин гаф улупур, урхуз, бикІуз аьгъю гъапІур вузуз...»

Мураддихъан сифте вахтари, багахъ-багахъди даршра, кагъзар гъюйи. Хъа саб арайилан кагъзар дийигъну. Гъелбет, му аьгъвалатну хизандин юкІв сикинсуз дарапІди гъибтундар. Думу вахтнан тІалаб вуйи.

Гизаф талат йигъар гъушну. Хъа сад талат йигъу Минайин кІваз сагъ даршлу зиян гъапІну (талат, гъелбет, му ляхниъ тахсиркар дар) – Мурад кечмиш хъпан гъякънаан кагъаз гъадабгъну...

Гъулан Советдин председатель Эфенди гъяятдиз уч духънайидарин улихъ Мурад кечмиш хъувалин гъякънаан улхуру:

– Гъюрматлу жямьяьтар! Ихъ аьзиз бай, гъюрматлу чве, гирами дуст ихъ арайиан гъушну...

Дишагълийрихъан саб дупну тта-
дабхъу ишбу Эфендийин гафар ккау.
Пашманди дийигънайи жиларикан
сасдари, жарадариз гъаргъар дапнаи
улар дяркъбан бадали, кІулар мухриъ
ирчу.

– Мурад – шлиз бай адарш, дугъаз
– бай, шлиз чве адарш – чве, дуст адру-
риз дуст вуйи. – Эфендийин сес марцци
дигиш дубхънайи. Дугъаз гафар апІуз
мухриан саб фти-вуш машат апІурайи.
Дугъу гужназ улхуб давам гъапІу. –
Дугъу Ватан, ихъ азадвал бадали жан
фида гъапІу. Инсандин халис инсан-
вал – чан Ватандиз вафалу хъуб ву.
Дицдар мургар ихъ кІваълан гъич саб
вахтнара гъягъидар. Мурад гъаммишан
гъюрматназ лайикълу ву...

Къюб базар алдахъну. Йигъар
хябяхъ шулайи вахтна Минаиз бай
шулу. Дугъхъан Мурадди табшурмиш
дапнаи абайин ччвур бал'ин иливуз

гъабхъундар. Вахтну бал'ин жилирин
ччвур иливуз мажбур гъапІу...

***

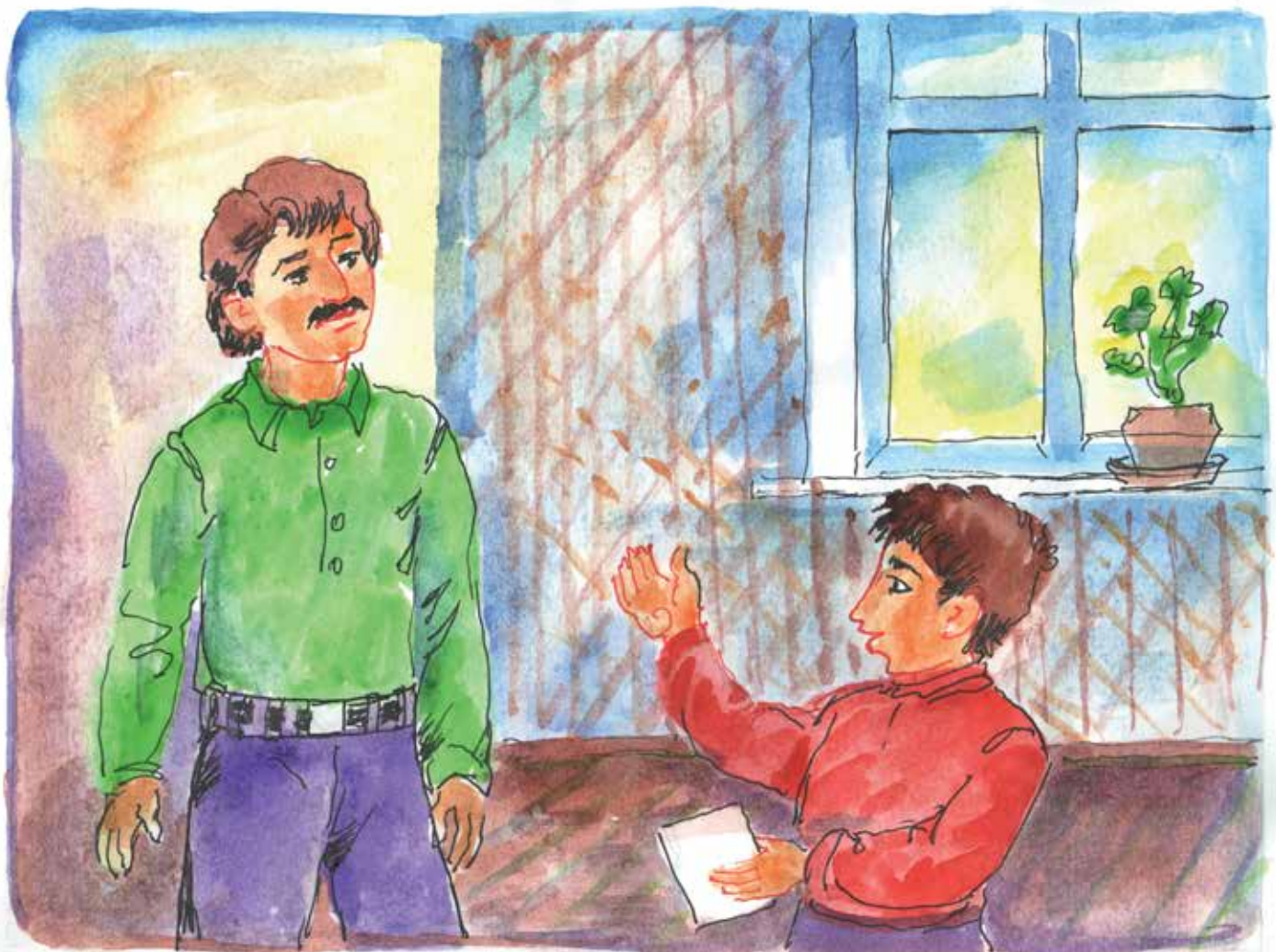
Мурад адашдин шиклиз дикъатлу-
ди лигурайи. Аслан, дугъан шикил айи
хилик ккучри: «Ча, узур абайиз ли-
гурза!» – кІури, ергурайи. Дада думу
яваш алауз чалишмиш духънайи, ан-
жагъ бицІирин сес гъюблан-гъюбаз
гъалинтІан шуладайи. Амма Мурад-
диз му сесер сабра ерхъурадар. СацІиб
вахтналан амрихъна гъафи Мурадди,
хппиринна бицІирин улхбарин гъавриъ
даршули, гъерху:

– Фу гъарйир вуйичв?

– Аслан ву... абайин шикил ча,
кІури... – жаваб гъабхъи Хадижатдин.

Мурад балин улихъ къукърукъухси
дусру ва, гагул хил дугъан йирфариин
иливну, аъжайиб аьлхъюб кади кІуру:

– Ихъ аба!

Дадаин мяъли

Шоракъим
Шагъмарбанов

Дадаи къябахъ чан балин
Къаб дябкъури, мяъли кІури:
«Лай-лай, лай-лай, кюрпе бицІи,
НивкІар ишривуз лап ицци.
Уву гъярдар дадин кІваълан,
Дитуз шулдар жил'ин хиллан.
Уъмрин ригъ кабхънава къябаъ,
Шадвалин нур а яв аьлхъбаъ.
Йиз генг уьмур, йиз бахт вува,
Йиз гевюл, йиз нефес вува.
Бизар шулдар, аьзиз, увкан, –
Бахтавар уъмрин аквнакан.
Ликар лицбу, бизар шулдар,
Хилар лихбаан эргудар.
Йиз багъри, вуз гъапІиган мак,
КІваъ абхъру мани ригъдин акв.
Лай-лай, лай-лай, кюрпе бицІи,
НивкІар гъиривуз лап ицци».

Игит дадаикан гаф

Дада ву ихъ уларин акв, кІван мурад,
Закурин йигъ, бахтлу уьмур апІру шад.
Яв баркаллу чвурназ хас ву тяриф, ад,
Аьзиз дада, ширин дада, жан дада.

Хилар гъахъну яв адлудар, гъизилин,
Халачйириъ багълар тІаъру кюкйирин,
Дюн'я гъайран дубхъна гъи яв ляхниин,
Аьзиз дада, ширин дада, жан дада.

Хулар-йишвар дабалгнава женнетси,
Лицурава такабурди, тІавусси,

Адлу вува вардин ариъ кюкюси,
Аьзиз дада, ширин дада, жан дада.

Берекетнан марцци акв а яв машнаъ,
Ужувларин хазна а яв генг, шад кІваъ,
Варидиз бахт, девлет гъубкІру яв хулаъ,
Аьзиз дада, ширин дада, жан дада.

Гъизигунва гъякълу зегъмет къадарсуз,
Веледариз бахтлу уьмур бахш апІуз,
Лайикъ гъахъну уву Игит ччвур тувуз,
Аьзиз дада, ширин дада, жан дада.

ДЯВИ ККУНДАРЗУЗ

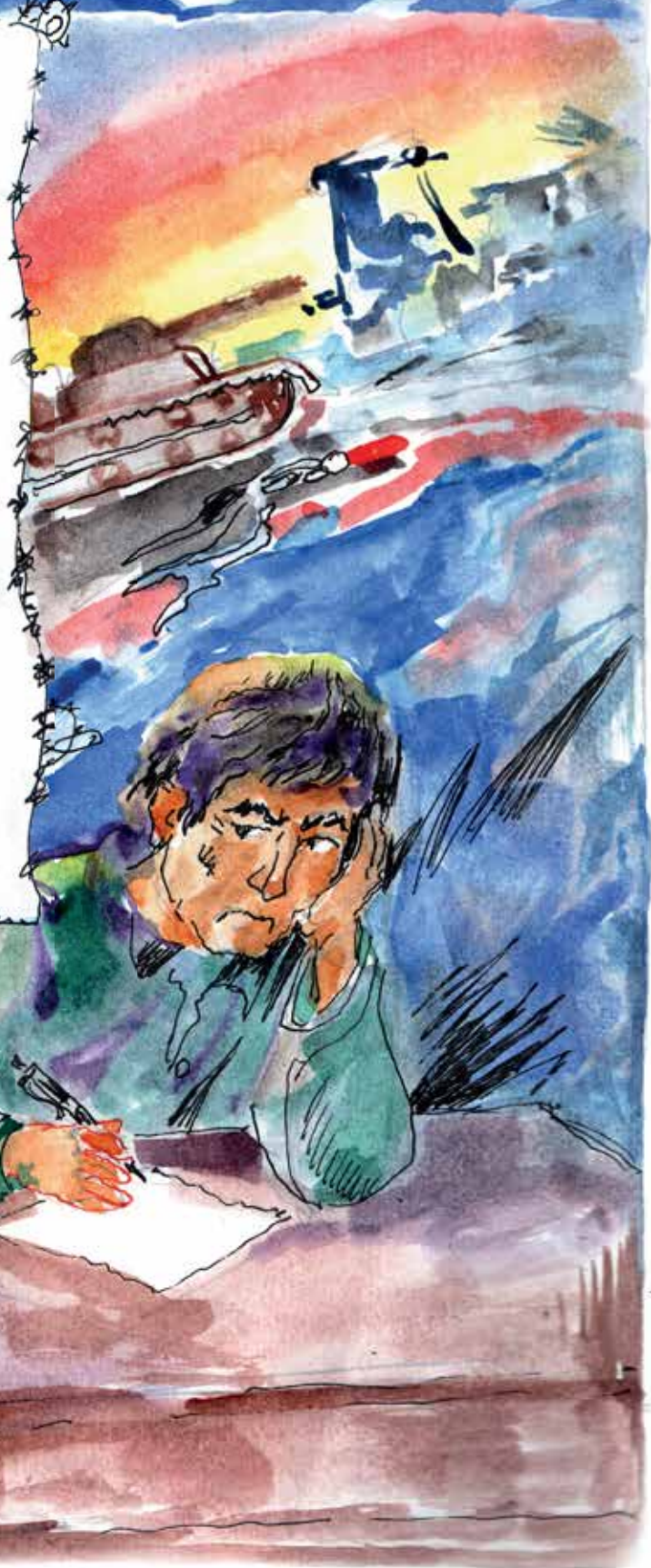
Дяви гаш ву, ца ву, гьюжран,
Дявди хъидитIуру инсан.
Терг апIру бул devletнан сан,
Ккундарзуз дяви, ккундарзуз.

Дадайихъан бай ттадагъру,
Жигъил швушван жам жин апIру,
Чуччхъан багъри чве гъадагъру,
Ккундарзуз дяви, ккундарзуз.

Дяви хас дар аькъвлиз уьмрин,
Думу мед дар девриз ширин,
Думу мурз ву убгурай цIин, –
Ккундарзуз дяви, ккундарзуз.

Дявдикан devlet ккунидар,
Уьмрихъан ишри таримар.
Диди саб чIивиб гъибтурдар –
Ккундарзуз дяви, ккундарзуз.

Жарарин жил апIуз тIараш,
Гъязур шулаш вягъши угъраш,
КIурхъа дугъаз: дийигъ, яваш! –
Ккундарзуз дяви, ккундарзуз.

Завун гъурулушдин гъакъкъат

Ригъдихъан Жилиина акв 8 дакъикъайин арайиъ хъубкъра, Эгер, нагагъ дупну, Ригъ ктІубшвиш, ухъуз дишлади агъю шулдар.

13 799 000 000 йис

(Ихъ Завун Аършарин, къялан гъисабнаан, гъамкъан яш ву)

5 000 000 000 йис

10 000 000 000 йис

15 000 000 000 йис

20 000 000 000 йис

4 570 000 000 йис

(Ригъдин гъурулушдин, къялан гъисабнаан, гъамкъан яш ву, яни Ригъдин гъурулуш жигъилдиб вуди гъисаб апІура)

Рябкъру гъялариан,
Ваз саб фила-
вуш ихъ Жилихъ
хъабтІу жасаддин –
планетайин тки ву.

Ригъдин чан гъагъишин, Вари Ригъдин гъурулушдин гъагъишнак гъадабгъиш, 98% шула. Имбу 2% -дик вари жасадар – планетйир, дурадин юлдаш – спутникар ва астероидар кахъра.

Сатурндин гергми гъялкъйир яркъушназ швнубсаб километрийиз ттарагъна, хъа дурадин ацІувал 10 метртІан дар.

Сатурндин гергми гъялкъйир миллиард гъар къадарнан миркклин ва гъвандин метеороидарин тикйириккан ибарат духъна.

**Завун Аършариъ
сесер айиб дар.**

Вазлиина инсан дитІрихри 48 йис ву. Аъхиримжи ражари Вазлиина 1972-пи йисан, инсанарра ади, «Апполон-17» гъитІибхну.

Проксима Центавра
ухъуз варитІан багахъ вуйи
хяд ву. Думу Жилихъан 4,22
аквнан йисари
(9 460 730 472 580 800 метр)
ярхлаъ а, хъа, эгер дид'ина
тІирхури гъашиш,
81000 йис лазим ву.

Ригъдиз
варитІан
багахъ вуйи
Меркурийиин
сад йисандин
манзил 88 йигъ
шула.

2006-пи йисан Плутондихъан
жасад – планета кІуру ччвур
ттадабгъну, гъаддиз гъамусди
Ригъдин гъурулушдиъ 8
жасад – планетатІан имдар.
Альимари Плутондиз ухшар
вуйи жасад – планетйир ихъ
гъурулушдиъ лапра гизаф а
гъапну.

Гъагъишин адру, пчІу йишваъ,
яна невесомостдиъ ихъ уларилан
гъяру нивгъар, гергми харар
духъну, машиниин гъузру.

**ЗЮГЪРЕ –
ВЕНЕРАЙИИН
ГЪАММИШАН
ГЪУРГЪУШУМДИН
МАРХЪ
УВГЪУРАЙИИБ ВУ.**

" Гизаф ужуб" журналиан

Ризгъдин гъурулуш

7. Сатурн
(Титан, Мимас,
Энцелад,
Тефия,
Гиперион,
44-сан таби
дару юлдшар
– спутника
р ва гъац
ира герг
ми гъял
къйир)

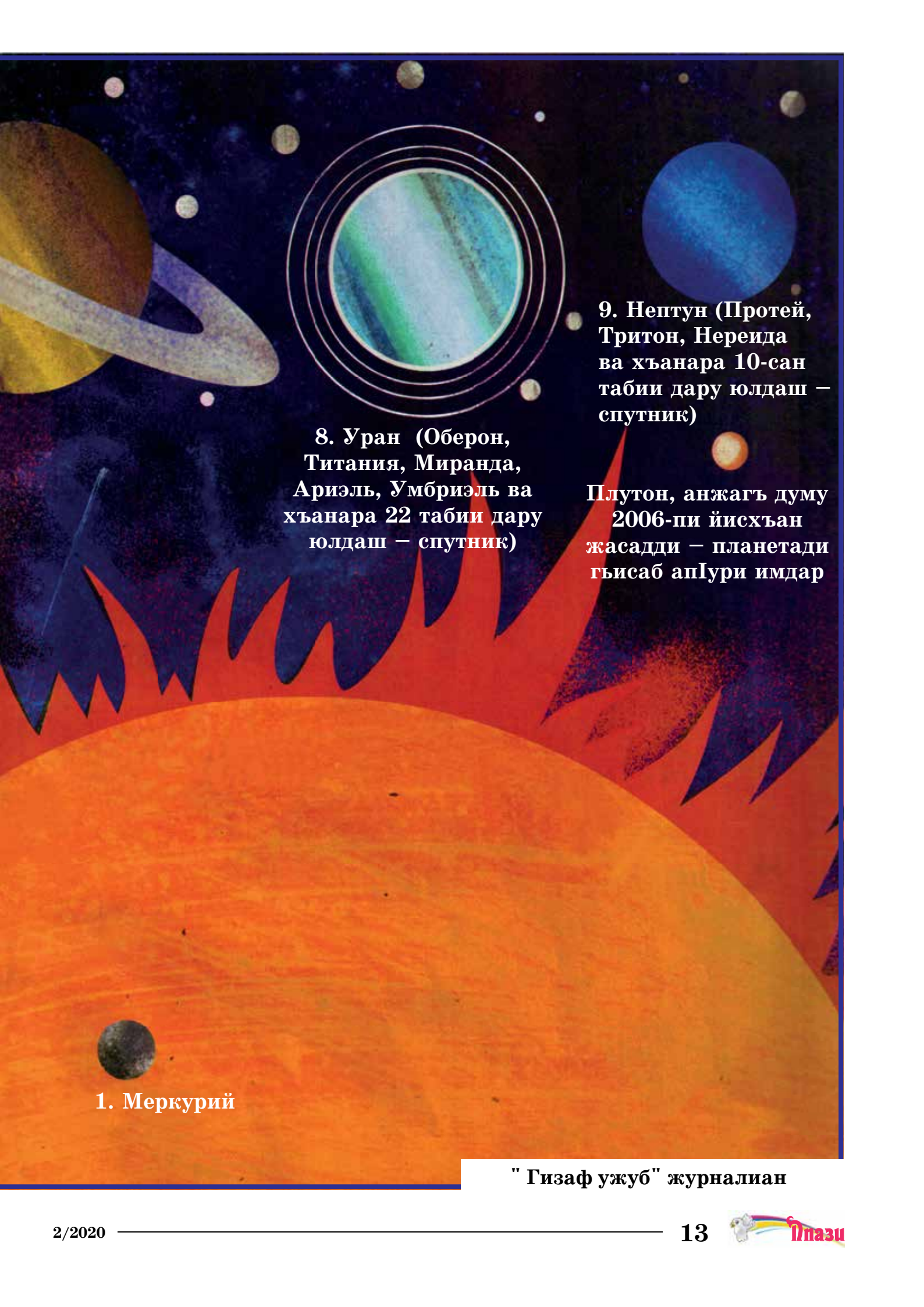
6. Юпитер (Каллисто,
Ио, Европа ва хъанара
60 таби дару юлдшар –
спутника
р)

5. Астероидарин чӀул

4. Марс
(Деймос,
Фобос –
Марсдин
таби дару
юлдшар –
спутника
р)

3. Жил (Ваз – Жилин таби
дару юлдаш – спутник)

2. Зюгъре – Венера

1. Меркурий

8. Уран (Оберон,
Титания, Миранда,
Ариэль, Умбриэль ва
хъанара 22 таби дору
юлдаш – спутник)

9. Нептун (Протей,
Тритон, Нереида
ва хъанара 10-сан
таби дору юлдаш –
спутник)

Плутон, анжагъ думу
2006-пи йисхъан
жасадди – планетади
гъисаб аплури имдар

" Гизаф ужуб" журналиан

КЛУБАН ЗУРАБ

ПАЗДИН ТАВХАНДИЙЪ

Зидовудиев Даръомов

5

– Гъязур йихъ Зураб! – кІуру абайи худлиз.

– Ухъу наана гъягъюру аба?

– Дагълариз душну ккунда, йиз бай, кутандиина.

– Хъа кутан фу ву аба?

– Кутан малар-марччар уърхюри айи биціи фермайиз кІуру, йиз ккуни худул.

Душваъ йиз биціину гъардаш Ражабди ляхин апІура. Думу кетІерцна, гъаддиз ухъу, Ражабдиз кюмек апІуз душну ккунда. Дугъу сан фермайиз швеъ дүфну марчч гъабхуз ккун гъабхъну кІурайи. Ухъу дугъахъна ипІрубра, тюфенгра, патронарра гъахурхъа.

– Ражабдиз сарди кутандиин гучІурадари, аба?

– Ваъ Зураб, гъякыкыат жилириз гучІ’вал фу вуш агъю дүбхъну ккундар.

Гъаври гъахынву йиз гафарин?

– Ав аба! – жуваб тувру Зурабди, – узузра фитхъанкІан гучІдарсуз.

– Маншаллагъ йиз худлиз, – кІуру абайи ва Зурабдин кІуллан хил алдатуру.

Абайи сумкаийъ ипІруб ивру, хъасин, тюфенгра, патронарра гъадагъну, мурар кыюридра рьякыюъ учІвуз гъязур шулу.

– Мани палтар алахъ Зураб, ухъу кутандиъ йишв дапІну ккунду. Душваъ мичІалди ву.

Магъа, аьхирки, вари лазим вуйи шей’арра гъадагъну, мани палтарра алахъну, абана худул ягъди кутандиина рьякыюъ учІвру.

Кутандиина гъягъру рьякъра гизаф читинуб ва ярхиб вуйи. Рьякъ гагъ за шулайи, гагъ – ис. Рьякыюъ абайи

Зурабдиз гизаф ихтилатар кидитнийи. Худли дурар вари кІваинди гъитуз чарйир апІурайи.

– Ухъу фици гъяраш кІваинди гъит, Зураб, рьякыдилан улдудугуз.

Зураб, вари рьякъ вуйибси, рьякыюн гъирагъарихъ фу наан хъаш, вари кІваинди гъитуз чалишмиш шулайи.

– Магъа, хъуркыунхъу, Зураб! – кІуру абайи чибхъан ярхла дару саб гъазмасиб хал улупури.

Мурарин улихъинди, хулан раккариан сар яшлу кас удучІвру. Думу хяларин багахъна гъюру ва дугъу Зураб хабаъ тІаъру.

– Ахъю жилир духъна ихъ Зурабди-кан, гъачай, гъачай уъл ипІуз, рьякыюъ бизар духъначву.

Бизар духънайи хялар Ражабди суфрайихъ диту ва дурариз гъабарихъ жук убзу. Хялари жук ашкъьнинди ухуз хъюгъю.

– Чухсагъул, гизаф ицциб хураг ву. Йип фу гъабхънуш, швеъ дуфну марчч гъабхуз ккун гъабхъну кІурайки, Ражаб? – гьерхру абайи.

– Ав, сан швеъ дуфну саб чарва гъубхну.

– Хъа уву фукІара гъапІундарива, гучІ ккаундарива дидиз? – гьерхру абайи.

– Узу завуз пакъарра гъапІунза, сесерра гъапІунза, амма дидиз гъич саб гучІра ктайи.

– Лиг, узу увухъна фу дубхнаш, – абайи чахъ хъайи тюфенгра патронар адагъуру ва Ражабдиз улупуру.

– Ужуйи шул, чухсагъул, сарун гъамус кьюридира швеъдиз ахъли гучІ ккаархъа, – разиди кІуру Ражабди абайиз.

– Узу душу чІинчІар алдатІурза, учву хулаъ деъну гъузай, узу къан апІдарза.

– Аба, хъа швеъ алабхъиш гъапІурва?

– Тюфенг гъадабгъ увухъди.

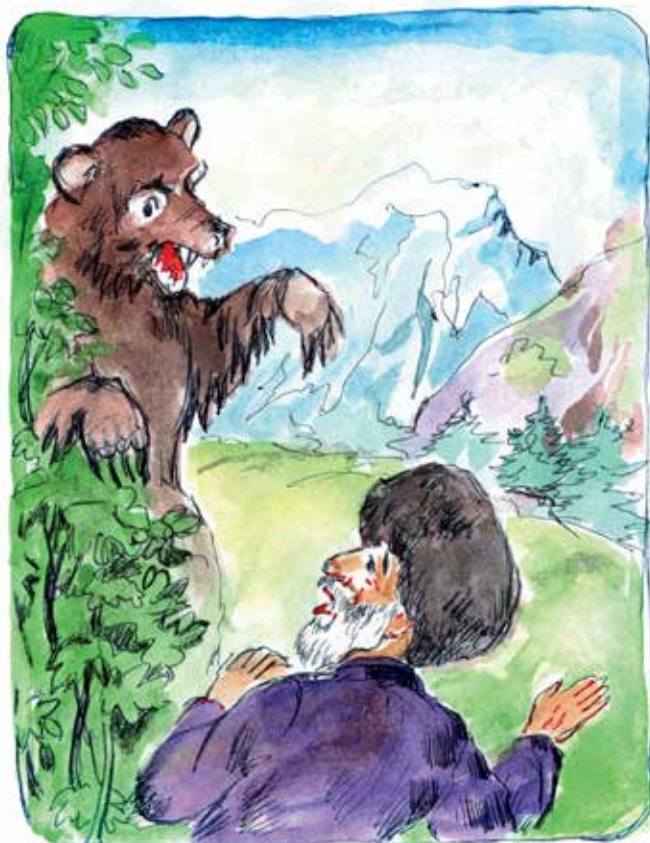
– Узу ярхлаз гъягъдарза, йиз бай, дердер мапІан.

6

Хябяхъ дубхъну, мучІу шуз хъюгърайи. Ражаб халуи малар-марччар ахъиъ аъну хулаз цІа кабхъуз гакІвлар хурайи. Абайи гъаз-вуш къан апІурайи, Зурабдик гъялак'вал кабхъу. Ражаб халуи Зураб, чпиз ипІруб апІуз нир'ан шид хуз, гъаънийи. Зурабдиз ярхлаанси курцІлин цІузар ерхъуру, хъа саб цІиб вахтналан чан абайин гъалин сесерра ерхъуру.

– Ражаб, Ражаб, ухди хъуркъ! Ражаб!

Зурабди кІул за апІура ва дугъаз, абайихъан ярхла дарди дугъубжвнайи, швеъ рябкъюру.

Швеъ гизаф ахъюб вуйи, думу къюб ликриин дийибгъну абайиин алабхъуз гъязур дубхънайи.

Дишла тюфенгин пакъар ерхъуру. Къюбпи ражну гъиву гюллийр швеъдин кІулик куркІру. Думу, гъвалахъ хъайи абайиинади ккадабкуру.

Ражаб халуи, жаргъури дуфну, аба швеъдин кІанккан ккадагъуз чарйир апІуру.

– ФукІа иццураяв, Гъязимягъмяд, йип меккебехъан, – гъялякди гьерхру Ражаб халуи.

– Гъюн иццурайиз, – кІуру абайи.

Абайин ликар швеъдин кІанакк ккахъну имийи.

Гъилигиш, абайин хъюниин ахъю зиян алийи, гъацира дугъан бедендизра иццу дапІнайи.

Зураб чаз гъябкъюбдиин аламат духъну, гучІра дубхъну, гъах гъаширси, дийигънайи.

– Зураб, мина гъач, узуз кюмек апІин, гъаз лигури дугъужвнава? – кІуру абайи.

– Фу кюмек ккунда узкан, аба? – дупну, Зураб абайихъинди жаргъуру.

– Хул’ан спиртра, лампара, аптечка хъади гъач, ухди!

Зурабди, жаргъну душу, чаз аькъи гъапидар вари хуру. Лигуруш, абайин ликра дьобгънайи.

Зурабдира Ражаб халуи аба хулаз гъахи. Жил’ин ккаъну, Ражаб халуи абайин зийнар спиртдихъди марцц аплуру, ва дьобгънайи лик ижмиди илибтлуру.

Абайиз гизаф зийнар духънайи. Саб-къюб хумпI шидра дубхну, аба суест шулу.

– Абайин гъял ужуб дар, Зураб, уву гъулаз кюмекназ дих аплуз душну ккунда, – клуру Ражаб халуи.

– Думу наанкIара гъягъидар, бицIиди ву думу йишвну рякъюъ учIвуз, – клуру уягъ гъахъи абайи.

– Узуз фитхъанра гучIдарзуз, аба! Йиз рякъ кIваин илмийиз, узхъан гъягъюз шулзухъан, – жаваб тувру Зурабди.

– ДицIи вуш ма гъаму лампара, рякъдилан улдугуз мигъитан, гъарах, абайиз кюмек хъади гъач, – клуру Зурабдиз Ражаб халуи.

7

Зураб гъялакди гъулаз рякъюъ учIвру. Думу, чан хилигъ айи лампара ижмиди дибисну, гъич наандикIа дилигри, зарбди гъягъюрайи.

«Набши гъул? Гъаз думу рякъюъ-радар?» – клуру фикрар аплури имиди, Зураб гъвандихъ лик кабхъну ккадар-куру, дугъан хилигъ айи лампара тадаб-хъуру.

Ликрин къамкъ къячIябгъну, иццру аплурайи, Зураб ишузра хъюгъру.

«Вагъ, узу жилир дарин дарш, йиз абайиз узутIан ахю зийнар духъна» – дупну, Зураб ишубра дебккну, кIубандиси гъулаз жаргъуру.

8

Ражаб халуи абайин зийнар тартиб аплури, дугъан иццрушин цIиб аплуз чалишмишар аплурайи.

– Уф! Зураб фукIа дарди гъаунва гъулаз, Ражаб. Сарди, йишвну, бицIиди ими думу!

– Хъа гъаплуи Гъязи? Жара кюмек ухъуз наънан гъидихъа? Яв гъял ужуйи адар, ухъуз шлукъан ухди кюмек лазим ву.

Гъамци йишвра гъубшну. Абайин иццрушинра гужал ва гъати шулайи.

ГъачIин гъабшиси, Ражаб халу хул’ан малар-марччариз лигуз удучIвру. Саб дупну, зав’ан сесер шулу, дугъу кIул завуз за аплуру. Завуъ вертолёт тIибхурайи.

– Вертолёт хъубкъну – жаргъури хулагъ архъру Ражаб халу.

– Ебхъуразуз! – клуру абайи.

– Зурабди ляхин кIулиз адабгъну! Баркалагъ йиз худлиз!

Юбилей

Дадаин
настигъят
Земруд
Савастьянъямасова

Му дюн'яйиз уву дуфну гъягъяйиз,
Гъякъна нягъякъ жара апІин аьхириз,
Саб гаф кІайиз, фициб вушра, жарариз,
Вук кубкІиш лиг, фици шулуш, дадаин.

Гаприн зиян аьхюб вушра, сагъ хьибди,
Гафнан зиян сагъ хьибдар – гъибт кІваинди.
Чуруб мапІан, ужуб гаф пуз ккимиди,
Увуз чуруб дубхъну ккундаш, дадаин.

Дюн'яйин зат девлетна мал ккун мапІан,
Зегъметнан юкІв хъивну лих, бизар махъан,
Жарариз а, узуз адар мал макІан,
Намус аьхю девлет вуда, дадаин.

Тямягъ дапІну, яв инсанвал мудубган,
Увуз тувдарш, жараринуб ккун мапІан.
ГъапІу уж'вал дупну, мубган маш дугъан,
Гъибт яв кІваъ уьбх – юкІв аьхюб ву, дадаин.

Варж гафнакан, фагъум дапІну, саб гаф йип,
Гъебхъур яв гаф дид'ин уву шад хъуз гъит,
Чуру фикир кІваз гъафибси гатІабхъ, дип,
Яв юкІв гъарган шад шлуси, дадаин.

Учв гъачишра, ччвур дудрубгдар а гизаф,
Ччвур дарчириз бахтавар пуз шулу сарф,
Гъарган гъубзру халкъдин ушвниъ дугъан гаф,
Дицир велед хъуб саб бахтву, дадаин.

Ватан, дада, уъл – саб гаф ву абгъюриз,
Му шубуб гаф кѳваинди гъит йикѳайиз.
Гъюрмат апѳин майил-мадат, абхюриз,
Ккун шлуси уву дурариз, дадаин.

Вардиз сабси абкъюл, сагъ'вал тутрувур,
Абжуз касдиз кюмек апѳин, тув сабур,
Бахтсуз духъну гъяркъиш, рякълан улдугур,
Хил дибисну, дюз рякъюъ тѳаъ, дадаин.

Увуз девлет ва абхю гъуллугъ гъашиш,
Фурсна дамагъ мапѳан, духъну ягъалмиш.
Салам тувну, яв багахъна сар гъафиш,
Тамам апѳин чан кѳван мурад, дадаин.

Жанра гъайиф мапѳан Ватан бадали,
Дици апѳуз буржлу ву гъар агъали.
Багъри дада шад апѳур къягъял бали,
Гъацир бализ гъурбан ишри, дадаин.

Юкѳив улубкъну, уву сар яв кѳтагъиш,
Думу кѳваъ ит, вара мапѳан яр дигиш,
Эгер учвкан сар имиди, сар гъачиш,
Гъадгъван рякъюъ яв уъмур тув, дадаин.

Дуст гъидисиш, думу чвеси ккун апѳин,
Увуз кѳваан яв дуст лайикъ вуш якъин,
Зегъмет зигну: увуз саб къацѳи уъл ипѳин,
Намус кѳваълан гъадрапѳди яв, дадаин.

Бегьер даржи гъар

Жан шад багъдин ширин йимиш,
Яв дад узуз улупдара.
Бардин бегьер гъабхъну битмиш,
Ву мураднахъ хъубкъдардава.

Кюкю дапІну, бегьер дархи
Му гюзел гъар ебццураки.
Уж'валихъан дубхъну вархи,
ЮкІв кІаруди ибшураки.

Гюзел багъдин укІар-кІажар,
Кюкдин бегьер вуда ичв бул,
Йиз багъди гъич бегьер гъабхдар,
Мухриъ абхъна йиз уткан кІул.

Шемшат улар, мишанайчва,
ТІаъну лигай шад дюн'яйиз.
Узуз адар макІанайчва.
Бахтлу ишри йип айириз!

ИХЪ ЛИТЕРАТУРАЙИН ИРСНААН

Бици ГЕОЛОГАР

Дугмуселин Жафгаров

(Давам. Эвел 2019-ни йисан 6-ни
номериъ)

Баяр уру гъарзарин багахна гъурукъ-
ну. Душвлан дерейиз гъилигу вахтна, ин-
сандин жандиъ гукІнишин абхъуйи. Гъар-
зар гизаф ягълидар вуйи.

Дугъу чахъ хъайи газгазиинди гъарз-
кан саб швнуб тики кидирчну, дурариз ли-
гури фикир апІуз хъюгъну. Уъру, лизи ва
мучІу жевгъерар айи гъвандин рангну ула-
рин акв гъабхуйи.

Швнуд агъзрариинди йисарин арайиъ
уру гъарзкан ктахъури, ахъри гъаши
парчйир, гъарзун кІан вуйибси дахънайи.
Дурарикан руг дубхънайи.

Гъулаъ бязидари чпин айвнар, хулар
арсури айи ранг наънан хурайиб вуш
баяр гъамус гъавриъ ахъу. Думу ранг
магазинариъ масу туври шлу охра кІуру
ширтІан камиб дайи.

– Му гъарзар уъмрин девлетар ву. Гъюз
имбу вахтари мурари уъмур авадан апІуру!
– гъапи Къубутайи чан юлдшариз.

– Фу кІуйва, – гъерху Зайнутдинди,
Къубутайин гафар ужуди дерерхъи.

– Ихъ заманайи химияйи аьламатар
арайиз хура. Сад йигъ гъюруки, му гъар-
зун кІанаъ зурба заводарин турбйир зава-
риз гъачІарккуру. Къиматлу гъвандикан
гъаб-гъажагъ, гъюзгю, мумкин ву, парчи
апІубра.

Дугъу чан хилиъ айи гъвандин тикйир
Аьли-Султандихъ хъайи чантдиъ ирчну,
ижми апІури айи вахтна:

– Мина гъачай, мина гъачай! – кІури,
юлдашарихъан ярхлаз гъудучІвнайи,
Зайнутдиндин сес гъабши.

Кадахънайи ахъю къаябарин къя-
ляхъ хъайи гъарзун къаприккан гъюрайи

дугъан сес жилккан гъюрайбси ебхъуйи. Къубутайна Аъли-Султан гъерекет кади чпин юлдшин багахъна гъушну.

Битав гъарзун дутуркӀнуси айи, шил дубхънайи дар йишвакк хилин гагъ ккивну, дугъу саб цӀадал чан хилиз абхъуз гъитну. Хилин гагънаъ айи цӀадлиин тӀуб иливган, дидкан жвилли гъирмйирстар гизаф цӀадлар гъахъну. ЦӀадлари я хилин гагъ, я чпик кучу тӀуб къяши апӀдаи. Баяр гъайран духъну гъузру:

– Гъерекет апӀин бутылка ча. Му ртуть ву! – гъапи Къубутайи, шад духъну.

Гъарзун шилнягъян гъитӀибгъурайи цӀадал бутылкайизди абхъубси, душвак жара цӀадал кебхуйи. ЦӀадал-цӀадалди уч апӀури, баяри бутылкайин кӀан ккебкну. Чпиз гъибихъу багъа мядандиин къадар дарубкъан шад гъахъи баяри гъарзун машинин чпин ччвурар гъидикӀну.

Чпиз ртуть ккайи йишв гъибихъган гъевесламиш гъаши баярин аъшкъ, шадвал ерцуз мумкин даи. Дурар гъарзун кӀан вуйбси гъяруган, Зайнутдинди ушв'ушвиан йивурайи «Жигъил разведчикар» кӀуру мукъам гъарзариан атӀабгури, текрар шулайи. Завуъ саб-сабдихъди чарх ккади илтӀикӀури айи люкъярира дурарин шадлугънаан ялхъван апӀури айибси рякъюйи.

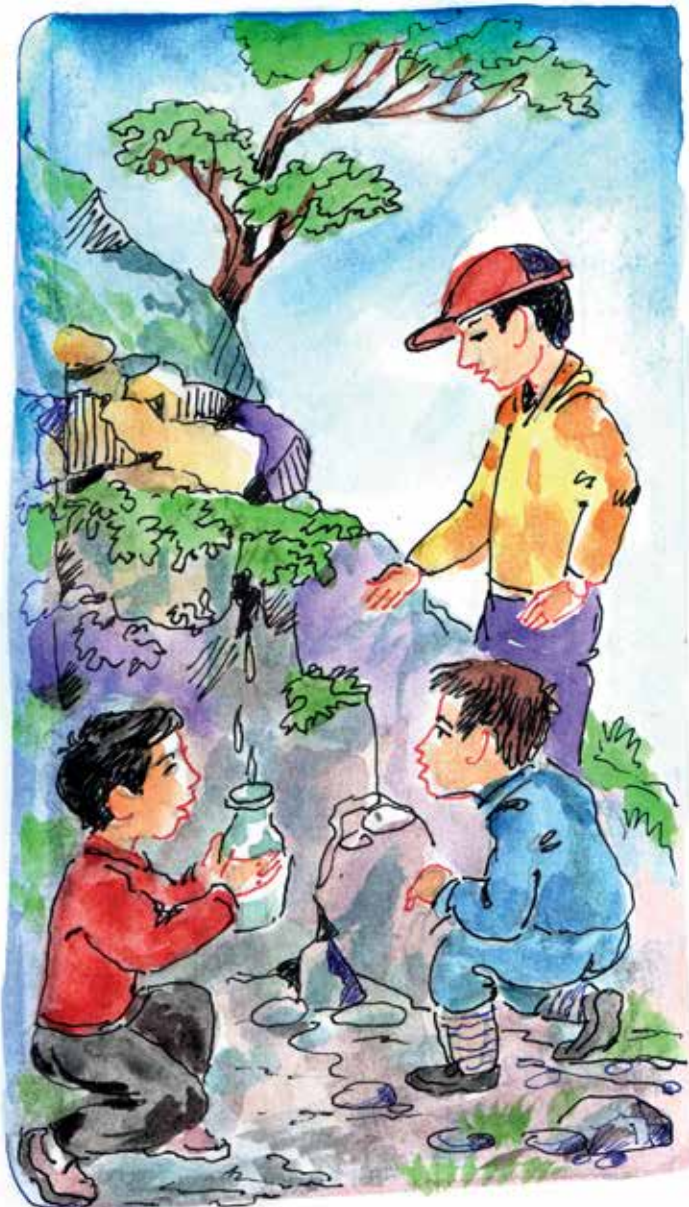
***

– Магъа, халуйи узуз гъапи булагъ гъаму ву! – гъапи Къубутайи, жара гъарзун къаприкк ккайи булагъдин улихъ дийигъну.

Битав гъарзук кайи наносиб утӀубсу гъвандин тикдиккан ккюрюхюри айи цӀадлари чибкуркӀри айи гъарз убкри, душв'ин къябсиб ичӀ дапӀнайи. Къябаъ айиб шид вуш, никк вуш агъю апӀуз шулдаи. Думу лизиди вуйи. Ппаздиз штук чан мучӀмучӀ кучуз ккун гъабшиган, Къубутайи «ттиц, ахмакъ» дупну, курцӀил утӀубккну, учв шит'ин алахъну, дидик чан кӀвантӀар киву. Хъасин шид имбу баярира гъубхъу.

Думу имбу штарсиб даи. Думу я артухъ гъабгъуб дар, я алдарди маниб. Думу шид жара штаргӀан пучӀуб вуйиб гъубхъубси агъю шуйи.

Саб бутылка гъаму штура абцӀну, Къубутайи гъапи:

– Гъаму битав гъарзари штук кайи гъагъишин чпихъна зигура. Гъади вуйиган му пучӀуди ву. Ухъу му шидра анализдиз гъапӀурхъа. Белки, му шид кюгъне заманайин ихтилатарик кайи «Зум-зум» шид кӀурубси вуйхъиб. Белки му духттариз лазим шид вуйхъиб?!

Аъли-Султанди чан тетрадиъ мидин гъякънаанра лазим вуйи дикӀбар гъапӀу.

Баяри курцӀлихъди ва мудрихъди тухъ шайизкъан шид убхъуз гъитну. Разиди чан кӀвантӀариз мелз йивури айи курцӀул «гъамус наана гъягъюру ухъу?» кӀури гъерхрайибси Къубутайиз лигури айи.

– Гъамушв'ин саб цӀибди бизарвал алдабгъурхъа. Ярхла дагълариз тамаша апӀинай! – пну, Къубутай деу ва гъарзухъ хъахъу. Дугъу, саб фит'ин-вуш мюгътал духънайириси, нахуш касдин мухрихъ

хъбехъури айи врачдиси, чан иб гъарзук кивну хъбехъуз хъюгъну.

Гъарзариъ жиларин кІанариан гъюри айибсиб, гъаври ахъуз мумкин дару жини хъухнан сес айи. «Хъебехъайчву» – дупну, Къубутайи чан юлдшарихъдира гъарзук ибар кивуз гъитру. Хъухнан сес хъдадабтІри ебхъуйи. Думу саб фитканвуш рази дарди, хъял кайибсиб вуш, я аьрза апІури айиб вуш гъаври ахъуб читин вуйи.

– Му гъарзарин табар гизаф архлазкъан айидар ву. Белки ярхла дагълариеъ мархъ убгъурайхъиб, завар рахурайхъиб. Гъадушваъ айи гъарзариан атІабгури айи сес, гъарзари гъаминакъан ва хъана ярхлаз гъаърайхъиб, – гъапи Къубутайи, гъеле чаз мялум дару таби къанундикан хабар туври.

– Мумкин ву, ярхла дагълариеъ мархъ убгъуб. Накъна гъидубхънайи манишнахъ фу хънура саб ляхин хъа. Даршиш гъава мукъан лалди шулдайи. Гъи дархъиш, закур мархъ дурубгъбаз чара адар, – гъапи Аьли-Султанди, Къубутайиз лигури.

– Мархъ дурубгъруган гъагъму дифар гъапІрудар ву? – дупну, Зайнутдин ригъ алабхъру терефнаъ айи дагъларин кІакІарихъан хълигури айи кІару дифариз гъилигу. Гъаму вахтна баяриз гъарзариан атІабгури айи хъухарин сес гъабшиси гъугъубжвну.

Къубутайи, аьандар сар касдин саягъниинди, чан хилин гагъ унтІахъ гъивну, гъадму дагъларизди дилигну:

– Хъяхъ шайиз ухъу дашкюмюр ккайи гъарзарихъна ва бартин шид айи йишвазра душну ккунду. Гъудужвай, гъярхъа, – гъапи дугъу, чан юлдашарин улихъ гъучІври.

Баяр уьру гъарзарин кІанаъ айи ярквразди ктучІвуз хъюгъну.

Бартин штун юнт ниъ баяриз ярхлаъ имиди гъафну. Дидин ниъ гугуртин ниъсиб вуш, я тюфенгиан утІубччу кумран ниъ вуш, гъавриъ адрабхъру саб гъациб ниъ вуйи. Баяр булахдихъна багахъ шлуган бартин штун ниъ артухъ тюнтди гъюз хъюгъну.

– Магъа думу бартин шид! – гъапи, заълансина ктучІвруган варидарин улихъди ктучІвурайи Зайнутдинди.

Бартин шид рукар-кюлери ккебкнай гъарзун чѳулин кѳан'ан удубчѳурайи. Бицѳи дюгънейин гъирагъариз лизи хъахъ йивнайи. Тѳонтвалиан диди нефес хътаб-гъурайи хъюхънин ппулариз тясир апѳуйи.

– Учвуз гъеерхънийчвуз? Мягъячгъала шагърин зиихъ хъайи дагъдиѳ Талги кѳуру курорт а. Думу курортдиз гъюру микѳар кайи, нервѳир чѳур духънайи аъзарлуйир гъамциб шит'инди сагъ апѳура. Учвуз гъябкъюндарчвуз, узуз думу йишв гъябкъюнзуз. Душваѳ гъамциб бартин ниѳ гъюру штун булагъар а. Душваѳ аъзарлуйир кахъбан бадали ваннийир ади, ужудар хулар дивна. Душваѳ духтрар лигури, уцѳрудариз минутариинди штук кахъуз ихтияр тувру.

Кѳару гъюлин гъирагъдихъ хъайи Сочи кѳуру шагърин багахъ хъайи дагъларианра гъамциб шид удубчѳуради, душваѳра зурба курортар дивна кѳур. Дина гъар саб терефнаан инсанар гъюри, аъзарар сагъ апѳури шулу.

Хъа ихъ йишваѳ айи бартин штук дарман ктар кѳурайчва? Саб вахтна бицѳиб дубхънура, гъамушваѳра курорт шуб мумкин ву! Къубутайи бартин шид убзну, саб бутылка хъана абѳѳну.

– Мура анализдиз гъапѳрин ухъу? – гъерху дугъхъан Аѳли-Султанди.

– Ав, ав. Гъаму шидра анализдиз гъапѳурхъа.

– Гъамус ухъу кюмюрин тикѳир дихъури шлу йишваз гъярхъа! – дупну, Къубутай ригъ алабхъру терефнан ярквразди рякъюѳ учѳвну.

Дурар гъалинди кѳаж али хъѳфран гъарарин сирнариккди, гъар саб жюре йимишар шлу гъарарин кѳанккантина, ярквран къялаѳ айи майдандиз ктахъну. Майдан гъар жюре рангнан кюкѳири, гъалав ккипнайибси дабалгнайи.

Нешвди, дурар уѳру гъарзун кѳанаѳ айиган ярхла дагъларин кѳакѳарихъан хълигури гъаши къалу дифар гъидикъури, агъдин пинѳирси дарагънайи лизи дифар гъюблан-гъюбаз ругъул рангназ илтѳикѳури айи.

Му ражари чюллер дифарин сирникк кахъну ашра манишин, ригъ алигантѳан, тѳонтди вуйи. Гъава цѳюхъюмди, нефес хъдабгъуб читинди вуйи.

Эбелцан

Бабу, дих дапну, гъапи узуз:
– Худул, фикир тув гафариз.
Мартдин вазли шулу машквар,
Хъа дидин ччвур ву Эбелцан.

Думу машквар фициб гъабхънуш,
Фици дид'ин рази шулуш,
Бабан гъясрат, к'ваинди гъибт,
Къаби хъиган, бализ кидибт.

Йигъар ккимидитан машквариз,
Гъязур шулу ихъ гъуландар.
Муртйир киври гъахъну къилак,
Хъуз к'ури вартан ижмидар.

Гимихъ жигъилар шулу уч,
Хъюгъру мурар муртйир йивуз:
– Аъли, мурта дубхънаяв пуч,
Кадапгъа, вуш уву жилир!

Пягъливниз, гъямп'лиз дих ап'ур,
Шагъриан вушра хъади гъюр.
Ва веледин «йибт'уру ччвур»,
Тувуз к'ури бахтлу уьмур.

Хъяхъдиз уч ап'ур гак'влар,
Завуз ут'убччвур ц'ин ялав.
Хура хъадукру манишин,
Терг ибшир къюрдун мич'лишин.

Биц'идар уч шулу гъваин,
Хъибт'ур къутдихъ саб т'урмин къат'.
Эбхри гъахъну гамтан¹ хулаз:
– Ип, ахю баб, учуз савкъат.

Гъягъюри шулу жигъилар
Жуккмар ккерчуз ягъли гъарккан.
Эъну жуккмиъ жутар-жутар,
Мяъли хъипру мягъюббатнан.

Ахю бабар шулу гъялак
Гъязур ап'уз ургуб хураг:
Дангу, алугай, семени,
Нит'иф, хинк'лар, галар варждин.

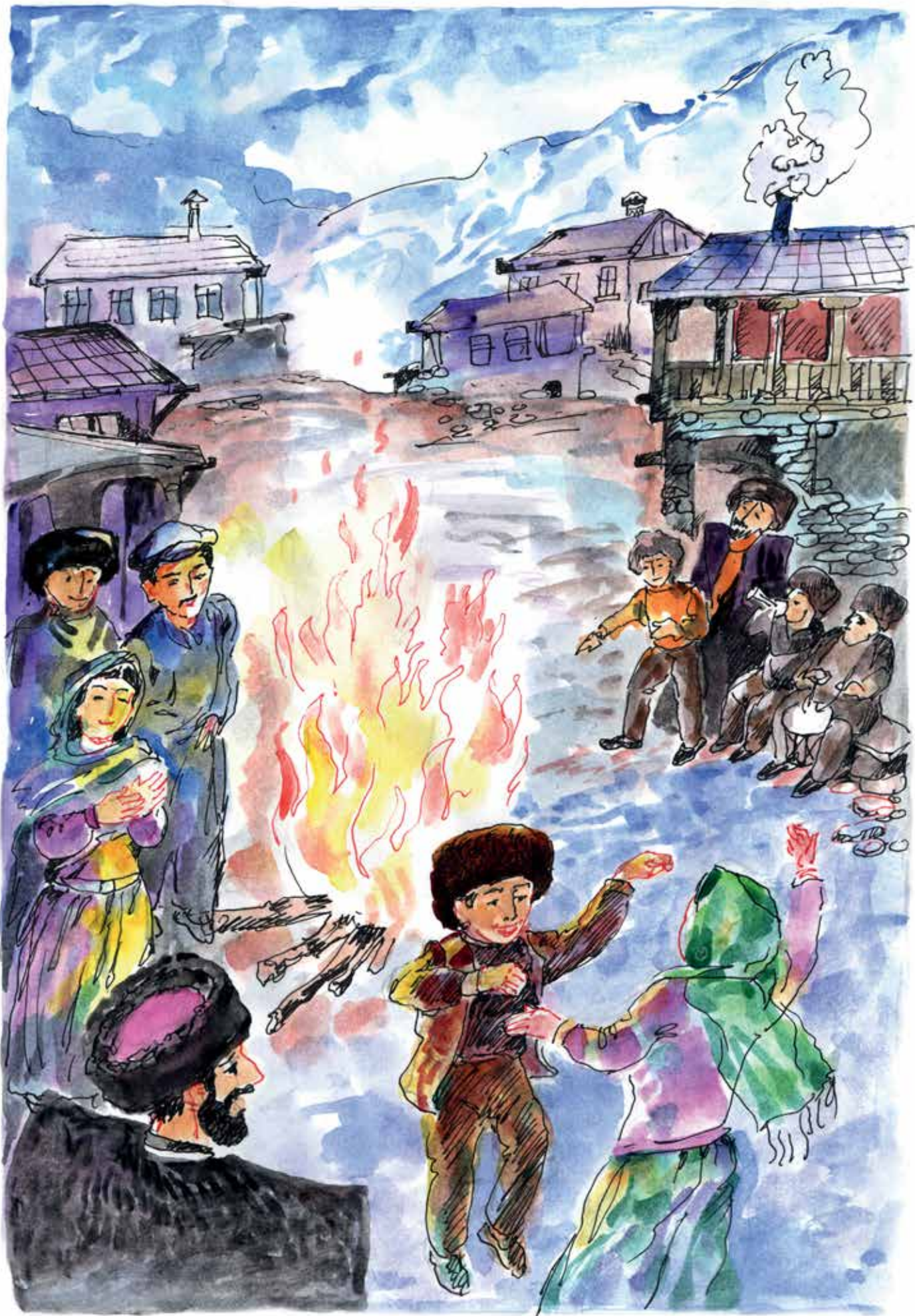
Ярхи йишвди зат ахурдар,
Тамшир ап'ури, жигъилар.
Магъа «уф-ца» жаза хъабхъну,
Ва дугъан журум ап'уру.

Яшлуйирин сесер шулу:
«Адуц'и» к'ваълан гъаз гъап'унчва?»
Ктухуру гъуларин ччвурар
Ва гъап'дар ухлав² ликриккан.

Ап'ури гъар жюре тамшир,
Ярхи йишвди зат ахурдар.
Иливну далдабу ва зурна,
Гъуландарин шул мярака.

¹ Гаму – кюмгъюр

² Ухлав – хинк'ларин т'ул.

Соколёнок Плази

2/2020

март – апрель

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г. выдан управлением Роскомнадзора по Республике Дагестан.

Издается с января 1990 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

А.Исмаилов (зам. гл.редактора)
Т.Зургалова (ответ. секретарь)
Ф.Султанова (редактор выпуска)
П.Асланов
Г.Омарова
Ш.Шахмарданов
С.Кюребегова
А.Абдурахманов
Э.Ашурбекова

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера М. Муталибов

Художник обложки К. Папузова

Формат 60x84 1/4
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 3,74.
Уч. печ. лист 3,26.

Выход в свет 20.04.2020 г.

Тираж 368 экз.

Заказ № 530.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии: 367018, РД
г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель: Государственное бюджетное учреждение Республики Дагестан «Редакция республиканских литературных журналов «Соколенок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, д.55.

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Табасаранский язык.

Индекс: на год - 31170,
на полугодие - 78433.

Цена свободная.